

Розділ 2. Теоретико-методологічні засади книгознавства, бібліотекознавства та бібліографознавства

Part 2. Theoretical and Methodological Foundations of Book Science, Library Science and Bibliography

https://doi.org/10.31516/2410-5333.057.03

УДК 165.21:82–94(070.19)

Т. О. Скороход, аспірант, кафедра видавничої справи та редагування,
НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
Видавничо-поліграфічний інститут, м. Київ

skorokhod.tetiana@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-1585-700X

НАРАТИВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕДИЧНИХ СТУДЕНТСЬКИХ ВИДАНЬ¹

Досліджено медичні студентські видання щодо репрезентації наративів студентів, інтернів, лікарів. З'ясовано типові форми наративів, зокрема біографічний; розповідь про захворювання; опис клінічного випадку. Встановлено, що ці наративи відрізняються певним тематичним зрізом, функціоналом та структурними одиницями. Розкрито, що біографічний наратив слугує джерелом поглиблення медичних знань і мотивування до успішної професійної діяльності, наративні розповіді про хворобу в контексті актуальних подій сприяють узагальненню відомостей про досвід лікування певного захворювання. Доведено, що основне призначення історій хвороб — репрезентувати алгоритм дій у випадку подібного професійного досвіду. Фокалізовано позиції інтернів щодо доцільності застосування ними наративної компетентності тощо.

Ключові слова: *наратив, студентська періодика, медичні студентські видання, розповідь про хворобу, історія лікаря, самоідентифікація, цілепокладання, комунікативна технологія.*

Т. А. Скороход, аспірант, кафедра издательского дела и редактирования НТУУ «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Издательско-полиграфический институт, г. Киев

НАРРАТИВНАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ МЕДИЦИНСКИХ СТУДЕНЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ

Исследованы медицинские студенческие издания на предмет репрезентации нарративов студентов, интернов, врачей. Определены типичные формы нарративов, в частности биографический; рассказ о заболевании; описание клинического случая. Установлено, что эти нарративы отличаются определенным тематическим срезом, функционалом и структурными единицами, биографический нарратив служит источником углубления медицинских знаний и мотивации к успешной профессиональной деятельности

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

ности. Установлено, что нарративные рассказы о болезни в контексте актуальных событий содействуют в обобщении сведений об опыте лечения определенного заболевания. Доказано, что основное назначение историй болезней — представить алгоритм действий в случае подобного профессионального опыта. Фокализовано позиции интернов о целесообразности применения ими нарративной компетентности и проч.

Ключевые слова: *нарратив, студенческая периодика, медицинские студенческие издания, рассказ о болезни, история врача, самоидентификация, целеполагания, коммуникативная технология.*

T. O. Skorokhod, postgraduate student of the Department of Publishing and Editing, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv

NARRATIVE REPRESENTATION OF MEDICAL STUDENT PERIODICALS

The relevance of the study is due to the need to research medical student periodicals as a source of narrative medicine.

The aim of the study is to find out the features of the narratives of medical student periodicals.

Research methodology. To achieve the goal of the research the method of narrative analysis was applied, according to the method an analysis was carried out, monitoring of medical student publications for the presence of narratives, classification of their types, and separation of structural units have been done. Using the methods of correlation and synthesis, the thematic section of the available narratives and their correlation with the performed functions have been clarified. Having applied the method of sociological survey, in particular, by conducting the focus group survey of interns of different specialties, the positions of the respondents on the expediency of acquiring and applying the narrative competence by future doctors and creative cooperation with the student periodicals have been focused.

Results. Monitoring and the narrative analysis have shown that student medical publications represent several types of narratives. These narratives are distinguished by the specific thematic sections, functionality and structural units. Not only does biographical narrative tell the story of eminent scientists, doctors, students, and the professional development of a person in the medical field, but also sets a pattern for imitation, serves as a source of deepening medical knowledge and motivation for successful professional activity. The presence of authoritative subjectivism, the incorporation of the quotations of the described people helps to establish an identity between the narrative hero, his author and the reader. Narrative stories about the disease in the context of current events contribute to the generalized knowledge, information, and experience of a particular disease treating, serve as a reminder for patients in preventing such a disease. The main purpose of narratives — case stories — is to represent an algorithm of action for medical students, interns, and other physicians in the case of similar life and professional experience.

Novelty. The narratological potential and functionality of texts of periodicals of medical students have been studied. It has been found out that reading narratives helps the future specialists in the practice of gaining medical education, gaining experience of medical practice, diagnosis, widening their

horizons. The narrators themselves are helped by narrators as a therapeutic process of joint reflection of a problem, a clinical case, constitution of their experience, awareness of themselves as specialists.

The practical significance of the study. The results of the study will complement to the scientific research on general narratology, medical narratives in general, and rethinking the phenomenon of student periodicals in particular.

Keywords: *narrative; student periodicals; medical student publications; a story about the disease; the history of a doctor; self-identification; goal setting; communication technology.*

Постановка проблеми. Періодичні видання студентів-медиків — платформа для поширення студентами й інтернами результатів своїх наукових і професійних пошуків, узагальнення досвіду, апелювання до колег, котрі більше обізнані з клінічними випадками. Першочергове завдання медичних студентських газет та журналів — це інформування про університетське чи інститутське життя, нові досягнення в медико-біологічній та фармацевтичній науках та мотивування студентів-медиків до набуття активної професійної й життєвої позицій. Проте особливу увагу медичні студентські видання привертають, оскільки є джерелом наративної медицини. Авторі-студенти медичних закладів вищої освіти (далі ЗВО) у форматі історій оповідають про пацієнта, його хворобу, відтворюють власний досвід лікування, емоції під час комунікації з пацієнтом. Водночас така розповідь може слугувати характеристикою їхньої пацієнтоорієнтованості, емпатії, гуманізму, комунікативної толерантності.

Необхідність дослідження наратологічного потенціалу текстів періодичних видань студентів-медиків, а також відсутність комплексних досліджень механізму формування наративної компетентності в авторів-студентів медичних ЗВО зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розвідки щодо медичних наративів знаходимо в Л. Газнюк (2011), Ю. Лисанець (2018), Л. Засекіної (2016). Аспектом зацікавлення науковців стала нарація пацієнток у напівавтобіографічних романах (Лисанець, 2018), лінгвокогнітивна специфіка англomовного медичного наративу (Лисанець, 2018), категорія наративної компетентності (Засекіна, 2016). Об'єктом розгляду дослідників ще не були медичні студентські видання й типологія медичних наративів.

Наративна медицина вважається одним із способів поліпшення освіти медиків. Так, у Колумбійському університеті розроблено магістерську програму з наративної медицини. Як обов'язковий курс у вищій медичній освіті та факультативний курс післядипломної освіти в галузі охорони здоров'я наративну медицину впроваджено в університеті

Південної Данії. У ЗВО Невади студенти-медики можуть обрати курс із нарративної медицини, аби здобути навички рефлексивного письма на клінічних зустрічах і написання особистих есе. Мета означених вище університетських курсів та програм із нарративної медицини — сформувати в їхніх учасників і слухачів нарративну компетентність. Згідно з проведеним дослідженням (Po-Jui Chen & Chien-Da Huang, 2017), володіння навичками нарративної медицини впливає на показники емпатії в медичних працівників, зокрема підвищує рівень їхньої довіри, взаєморозуміння.

Для студентів-медиків альтернатива програмам і курсам із нарративної медицини — практика дописування, публікування своїх нарративів у студентських періодичних виданнях. Звичайно, що такий творчий досвід не є обов'язковим для всіх студентів-медиків, проте є популярним і поширеним нині.

Мета статті — з'ясувати особливості нарративів медичних студентських видань. Наратив є комунікативною конфігурацією між автором-наратором (студентом-медиком, інтерном, лікарем) і читачем (студентом, інтерном), що дозволяє набути багатьох компетентностей кожному з них. Зокрема прочитання нарративів дозволяє розширити кругозір щодо набутих медичних знань; дізнатися про особливості складних випадків догляду за пацієнтами; написання нарративів дозволяє апелювати до колег із досвідом, історіями хвороб і надає змоги вдосконалювати комунікативні навички.

Завдання дослідження полягають у тому, щоб виокремити й узагальнити типи нарративів, які публікують у медичних студентських виданнях, інтерпретувати їхню тематику та функціонал, означити структурні одиниці.

Для реалізації поставленої мети застосовано метод нарративного аналізу, згідно з методикою якого здійснено аналіз, моніторинг студентських видань (зокрема газети Львівського медичного інституту «Ескулап», газети Львівського національного медичного університету Данила Галицького «AlmaMater», газети Харківського медичного університету «Медичний університет», газети Національного медичного університету імені О. Богомольця «Медичні кадри», газети Одеського національного медичного університету «Пульс», газети Буковинського державного медичного університету «Гіпократик», газети Івано-Франківського національного медичного університету «Ескулап-ІФ», газети Української медичної стоматологічної академії «Трибуна лікаря», журналу Тернопільського державного медичного університету «UNITIME») щодо наявності нарративів, класифікування їхніх типів, виокремлення структурних одиниць. За допомогою методів кореляції, синтезу, узагальнення з'ясовано тематичний зріз наявних нарративів та

їхнього співвіднесення з виконуваними функціями. За допомогою соціологічного опитування, зокрема фокус-групового опитування інтернів різних спеціальностей, фокалізовано позиції респондентів щодо доцільності набуття й застосування наративної компетентності майбутніми лікарями та творчої співпраці зі студентськими періодичними виданнями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наратив є універсальним механізмом організації й упорядкування досвіду. Як темпорально організована розповідь про власне життя, діяльність, поведінку наратив дозволяє його оповідачу виокремити в життєвому потоці моменти, що мають найбільший смисл, та визначити життєві завдання (Уніат, 2011, с. 113). Якщо екстраполювати це визначення на медичний дискурс, то поняття медичного наративу можна трактувати як історію, розповідь медика про досвід лікування певного захворювання. Наратив виступає формою узагальнення дій лікаря під час лікування. Водночас він переосмислює феномен хвороби загалом, намагається наче увійти у світ пацієнта й побачити хворобу очима пацієнта (Лисанець, 2018, с. 160), структуровано взаємопов'язати всі факти в послідовну історію хвороби, описати особистісні емоційні аспекти піклування про пацієнтів.

Моніторинг медичних студентських видань засвідчив, що тематичний діапазон наративів значний: про початок захворювання або вже проведене лікування, про обстеження пацієнта або причини (мотиви) звернення до лікаря, про спосіб життя пацієнта, перенесені ним захворювання до цього. Проте яким би не був тематичний різновид, загальною особливістю медичного наративу є те, що він завжди ґрунтується на певному клінічному випадку («події»): виявлення патології, лабораторне дослідження, погіршення стану пацієнта, посилення симптомів, алергічна реакція, хірургічне втручання, реанімаційні заходи тощо.

Типовими формами наративів у студентській періодиці є біографічний; розповідь про хворобу; історія хвороби або клінічний випадок. Розглянемо детальніше особливості структури означених типів наративів.

Найпоширенішим типом наративу в студентських виданнях (газети «Ескулап», «Медичний університет», «Пульс», «Трибуна лікаря», «Ескулап-ІФ», «Медичні кадри») є біографічний. Зазвичай такі наративи знаходимо в рубриках «Ювілеї, традиції, легенди», «Видатні вчені», «Слово випускника», «Наші відомі», «Люди з обкладинки». Біографічний наратив — це розповідь про «тих, з кого хочеться брати приклад» — видатних учених, викладачів, лікарів, які є співробітниками ЗВО. Біографічний наратив має на меті розкрити професійне становлення людини, охарактеризувати специфіку її медичної діяльності, основні досягнення, внесок у розвиток медицини загалом (створен-

ня навчальних і методичних видань, членство в медичних асоціаціях тощо). Читач має змогу сформувати цілісне уявлення про цього вченого завдяки розповіді про галузь досліджень і сферу зацікавлень описуваної особи (тематика наукових публікацій, дисертаційних досліджень), її життєве кредо.

Різновидом біографічного нарративу є розповідь про видатну історичну постать у галузі медицини. Такий нарратив містить не лише виклад певних біографічних фактів, а й історичного контексту життя і діяльності цієї постаті, обґрунтування значимості досягнень, винаходів, розробок для медицини того й цього часу. Крім цього, біографічний нарратив у студентських медичних виданнях представлений такою формою, як оповідь про талановитих, успішних студентів, інтернів. Такий нарратив спрямований на розкриття моделі світу студентів-медиків, їхніх ціннісних орієнтацій, захоплення і покликаний подати взірцеву модель поведінки для наслідування. Розповіді про талановитих, успішних студентів вирізняються тим, що у своїй структурі мають цитати, коментарі, опитування студентів, про те, чому вони обрали професію лікаря, у чому полягає їхній секрет успіху. Автори медичних студентських газет «Медичний університет» і «Гіппократик» презентують читачам нарративи в жанрі есе про обрану професію, свій досвід, студентські роки.

Також поширеним типом нарративу в студентських виданнях (газети «AlmaMater», «Ескулап-ІФ», «Медичний університет», «Медичні кадри») є розповідь лікаря про певну хворобу, захворювання в контексті актуальних подій («лихоманка вже на кордоні», «небезпечні інфекційні захворювання», «профілактика грипу та інших респіраторних інфекцій», «сумна статистика» тощо). Читач отримує максимально інформативну розповідь від фахівця-практика про хворобу, її типові симптоми, безпеку ускладнень, досвід контактування з хворими.

Наративи про певну хворобу, захворювання в контексті актуальних подій можуть мати й іншу схему викладу, зокрема презентувати статистичні відомості, заклик до дії, вихід із ситуації, пропонування шлях вирішення проблеми. Такий тип нарративів виокремлюють у рубрику «Екологія людини» (газета «Медичний університет»). Особливим є те, що увагу приділено не лише традиційним небезпечним вірусним захворюванням, а й хворобам, що спричиняються в умовах розвитку інформаційного суспільства (як інформаційні неврози, дигіталізація) та нечасто обговорюваним темам (нетипова харчова алергія, малоінвазивні процедури тощо).

Класичний формат медичного нарративу — історії хвороби — публікують у студентському журналі «UNITIME», у рубриках «Клінічний випадок», «Невигадані історії». Особливість таких нарративів — інтерактивна форма з читачем. Студент-медик або інтерн мають після оз-

найомлення з клінічним випадком своїх колег (інтернів, лікарів) осягнути проблему описаного пацієнта, знайти, «відгадати» діагноз. Відповідь і коментар щодо діагнозу публікують у наступному випуску журналу.

У студентських медичних виданнях («Ескулап», «Пульс», «UNI-TIME») знаходимо й поєднання двох типів наративів, зокрема історії хвороби, інкорпоровані цитати з розповіді пацієнтів та опису захворювання в контексті актуальних подій. Такий наратив спершу подає вказівку на випадок, описує суть проблеми, далі — розповідь про історію життя пацієнта, що стосується історії хвороби, і на завершення — коментар лікаря про хворобу, її симптоми, спосіб лікування. Опис клінічного випадку, розповідь про історію хвороби, інколи розповідь про порятунок пацієнта — це наратив про незвичайний досвід лікарів. Таким чином, означений тип наративу стає форматом взаємодії з колегами, узагальненням досвіду лікування, поданням прикладу, алгоритму дій молодим колегам.

Отже, зазначені типи наративів мають свої особливості, вирізняються певною структурою, виконуваними функціями. Узагальнимо особливості наративів медичних студентських видань у табл. 1.

Фокус-групове опитування 10 інтернів різних спеціальностей щодо значення наративів у їхній медичній практиці засвідчило, що наративи дозволяють їм «відтворити свою модель світу, визначити власне місце», «самовизначитися, усвідомлюючи себе через розуміння свого місця в суспільстві», «реалізувати своє прагнення до критичної саморефлексії», «комунікувати з іншими колегами в режимі прийняття спільних рішень», «подолати надмірний індивідуалізм і необґрунтованість у діагнозах».

Результати досліджень. Узагальнивши відомості про тип наративу, його тематику, структурні особливості в табл. 1, визначимо залежність, співвідношення між типом наративу та його функцією. Так, наративи про лікарів, педагогів, викладачів допомагають відтворити шлях професійного становлення медичних працівників, розкрити специфіку медичної діяльності. Майбутні лікарі, читаючи біографічні наративи, зможуть отримати нові знання про певні галузі знань, досліджень, ще раз на прикладі успішних особистостей переконатися в правильності обраної професії, особливий місії цієї професії, що сприятиме їхній самоідентифікації, самовизначенню. Наративи про успішних студентів покликані сформувати ідентичність у студентському соціумі. Розповіді про ровесників, їхню модель світу, прагнення узагальнюють портрет студентства певної університетської спільноти. Наративи в жанрі студентських есе про враження від навчання виконують функцію самоідентифікації, свідчать про здатність студентів критично мислити, виокремлювати ситуації, які допомогли в професійному становленні й оцінці себе та своїх

Таблиця 1

Особливості наративів медичних студентських видань

Тип наративу	Тематика	Особливості	Функція
Біографічний	Про вчених, лікарів, педагогів, успішних студентів та інтернів, біографія яких тісно пов'язана з медичним ЗВО	Мета наративу — розкрити професійне становлення людини, охарактеризувати специфіку її медичної діяльності, основні досягнення, внесок у розвиток медицини загалом; автор — студент-медик, інтерн, співробітник ЗВО; наявність авторського суб'єктивізму	Джерело нових знань, подання моделі поведінки для наслідування, формування ідентичності в студентському соціумі
Розповідь лікаря про певну хворобу, захворювання в контексті актуальних подій	Узагальнення відомостей щодо певної хвороби, типових симптомів, небезпеки ускладнень; опис досвіду контактування із хворими	Мета наративу — застерегти від небезпечної хвороби, передати досвід лікування такого захворювання; автор — лікар, фахівець-практик з ученим званням	Узагальнення досвіду, апелювання до колег, привернення уваги до певних захворювань чи проблем, які виникають під час лікування
Історія хвороби	Реальна життєва історія, клінічний випадок, опис досвіду лікування пацієнта	Мета наративу — передати досвід лікування пацієнта, відтворити власні емоції, переживання під час комунікації з пацієнтами; автор — інтерн, лікар	Подання для майбутніх лікарів алгоритму дій під час встановлення діагнозу, розширення джерел нових знань

дій. Також це ще й реалізація функції цілепокладання, що свідчить про уміння студентів знаходити перспективу своїй діяльності, формувати плани на майбутнє.

Наративи у форматі історій хвороби, опису клінічних випадків, опису захворювань допомагають інтернам і лікарям узагальнити свій досвід, привернути увагу до певних захворювань чи проблем, які виникають під час лікування, подати для майбутніх лікарів алгоритм дій у схожих ситуаціях.

Висновки. Проведений моніторинг і наративний аналіз засвідчили, що студентські медичні видання репрезентують декілька типів нарративів, які відрізняються певним тематичним зрізом, функціоналом та структурними одиницями. Біографічний нарратив як розповідь про видатних учених, лікарів, студентів не лише розкриває професійне становлення людини в медичній галузі, а й презентує модель для наслідування, слугує джерелом поглиблення медичних знань і мотивування до успішної професійної діяльності. Наявність авторського суб'єктивізму, інкорпорування цитат описуваних осіб допомагає сформуванню ідентичності між героєм нарративу, його автором і читачем. Наративні розповіді про хворобу в контексті актуальних подій сприяють узагальненню знань, відомостей, досвіду лікування певного захворювання, слугують пам'яткою для пацієнтів, яка покликана внеможливити подібне захворювання. Основне призначення нарративів — історій хвороб — репрезентувати алгоритм дій для студентів-медиків, інтернів, інших лікарів у випадку подібного професійного досвіду.

Прочитання нарративів допомагає майбутнім фахівцям у практиці здобуття медичної освіти, набуття досвіду діагностування, розширення кругозору. Самим нараторам, оповідачам нарратив допомагає як терапевтичний процес спільного обдумування проблеми, клінічного випадку, конституювання свого досвіду. Лікарі, маючи розвинену наративну компетентність, зможуть осмислювати власний професійний досвід, усвідомлювати свою професійну ідентичність і формувати стосунки зі своєю професійною групою. Читачам-пацієнтам наративи допомагають як заклик до дії та наочний приклад, що має допомогти уникнути помилок у веденні здорового способу життя.

Перспективою подальших досліджень є моніторинг впливу нарративів на читачів-пацієнтів, тобто з'ясування комунікативної ефективності нарративів медичних студентських видань.

Список посилань

- Газнюк, Л. М. (2011). Медичні нарративні практики в біоетиці. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*, 2, 93–101.
- Засєкіна, Л. В. (2016). Наративна компетентність лікаря на перетині досліджень психолінгвістики і наративної медицини. *Психолінгвістика*, 19 (1), 47–61.
- Лисанець, Ю. В. (2018). Медичний нарратив як лінгвістична категорія. *Львівський філологічний часопис*, 3, 145–148.
- Лисанець, Ю. В. (2018). По той бік стетоскопа: дихотомія «лікар — пацієнт» і її деконструкція в сучасному літературно-медичному дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія Філологія. Соціальні комунікації*, 29 (68), 158–162.

Уніат, Н. М. (2011). Наратив як метод дослідження особливостей постановки життєвих завдань. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 25, 112–121.

Po-Jui Chen, Chien-Da Huang (2017). Impact of a narrative medicine programme on health care providers' empathy scores overtime. *BMC Medical Education*, 17 (108), 2–8.

References

Gazniuk, L. M. (2011). Medical Narrative Practices in Bioethics. *Filosofia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, 2, 93–101. [in Ukrainian].

Zasekina, L. V. (2016). Doctor's Narrative Competence at the Intersection of Psycholinguistics and Narrative Medicine Research. *Psykholinhvistyka*, 19 (1), 47–61. [in Ukrainian].

Lysanets, Yu. V. (2018). Medical Narrative as a Linguistic Category. *Lviv Lvivskyi filolohichnyi chasopys*, 3, 145–148. [in Ukrainian].

Lysanets, Yu. V. (2018). Beyond the Stethoscope: The Doctor-Patient Dichotomy and its Deconstruction in Contemporary Literary and Medical Discourse. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*, 29 (68), 158–162. [in Ukrainian].

Uniat, N. M. (2011). Narrative as a Method of Researching the Peculiarities of Setting Life Tasks. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*, 25, 112–121. [in Ukrainian].

Po-Jui Chen & Chien-Da Huang (2017). Impact of a narrative medicine program on healthcare providers' empathy scores over time. *BMC Medical Education*, 17 (108), 2–8. [in English].

Надійшла до редколегії 17.02.2020 р.